

นโยบายของรัฐบาล คสช. กับการละเมิดหลักสิทธิมนุษยชน และมุมมองของประชาชน บ้านจัดระเบียบ ตำบลหุบเลา อำเภอภูพาน จังหวัดสกลนคร กรณีศึกษาข้อพิพาท ด้านสิทธิที่ดินและป่าไม้

The NCPO Government's Policy on Human Rights Violations and the Perspectives of
People in Ban Chat Rabiap, Lup Lao Subdistrict, Phu Phan District, Sakon Nakhon
Province: A Case Study of Disputes on Land and Forest Rights

กิตติยา วงศ์ศรีชา¹ และ อลงกรณ์ อรรคแสง²
Kittiya Wongsricha¹ and Alongkorn Akkasaeng²

Received : 19 มิ.ย. 2562

Revised : 15 ก.ค. 2562

Accepted : 27 ก.ค. 2562

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประกาศและคำสั่งของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ในช่วงปี 2557-2560 ที่ละเมิดหลักปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และเพื่อศึกษามุมมองของประชาชนผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน ในมิติของสิทธิทางด้านการที่ดินและป่าไม้ ของประชาชนในพื้นที่บ้านจัดระเบียบ ตำบลหุบเลา อำเภอภูพาน จังหวัดสกลนคร โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการวิจัยเชิงเอกสารในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ประกาศและคำสั่งของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ในช่วงปี 2557-2560 มีประกาศและคำสั่งหลายฉบับที่ละเมิดหลักปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และนโยบายทางคืนผืนป่าของรัฐบาล คสช. ส่งผลกระทบต่อชาวบ้านจัดระเบียบ ตำบลหุบเลา อำเภอภูพาน จังหวัดสกลนคร ทั้งด้านรายได้และทรัพย์สิน ด้านสภาพทางจิตใจ และด้านอำนาจทางสังคม

คำสำคัญ : นโยบายรัฐบาล, สิทธิมนุษยชน, ความยากจน

Abstract

The purposes of research are to study the announcement and the order of the National Council for Peace and Order in 2014-2017 that violates the Universal Declaration of Human Rights, and to study the perspectives of people who have been violated human rights in the dimension of land and forest rights of people in Ban Chat Rabiap, Lup Lao Subdistrict, Phu Phan District, Sakon Nakhon Province. The data was collected by using the in-depth interview methods and documentary research.

The result found that there are many announcements and orders of the National Council for Peace and Order in 2014-2017 that violate the Universal Declaration of Human Rights and forest

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการเมืองการปกครอง คณะวิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

อีเมล: pondkittiya@gmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการเมืองการปกครอง คณะวิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹ Graduate Student Master of Education Program Politics and Governments College of Politics and Governance , Mahasarakham University, Email: pondkittiya@gmail.com

² Assistant professor Dr. Faculty of Politics and Governance College of Politics and Governance , Mahasarakham University

rehabilitation policy; they affected the villagers of Ban Chat Rabiap, Lup Lao Subdistrict, Phu Phan District, Sakon Nakhon Province in terms of income and property, mental state and social power.

Keywords : Government policy, human rights, poverty

บทนำ

สำหรับสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยในปัจจุบัน ยังมีสภาพที่น่าเป็นห่วงเนื่องจากเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 เวลา 16:30 น. เกิดการรัฐประหารขึ้นในประเทศไทย โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) อันมี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นหัวหน้าคณะโค่นรัฐบาลรักษาการนายนิวัฒน์ธำรง บุญทรงไพศาล เพื่อคัดค้านร่าง พระราชบัญญัติ นิรโทษกรรม หลังการเข้ายึดอำนาจจากรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง และเข้าบริหารประเทศด้วยเหตุผลในการ “รักษาความสงบ” ของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ รัฐบาลทหาร และ คสช. ได้ดำเนินมาตรการในทุกด้านด้วยการใช้อำนาจ “ควบคุม” เป็นหลัก หลังจากนั้นมีการประกาศและคำสั่งเกิดขึ้นมากมายหลายฉบับภายในรัฐบาลชุดนี้ รวมถึงคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ เรื่องการปราบปรามและการหยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ หลังจากมีประกาศคำสั่ง คณะรักษาความสงบแห่งชาติฉบับที่ 64/2557 เรื่องการปราบปรามและการหยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งเป็นประกาศที่กำหนดให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่มีภารกิจ และอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้อง เข้าดำเนินการปราบปรามและจับกุมผู้บุกรุก ยึดถือครอบครอง ทำลาย หรือกระทำให้ด้วยประการใด ๆ อันเป็นการทำให้เสื่อมเสียแก่สภาพป่า รวมทั้งผู้สมคบและสนับสนุนช่วยเหลือให้ได้ผลอย่างจริงจังในทุกพื้นที่ ทางคณะรักษาความสงบแห่งชาติได้มอบให้กองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร และกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ร่วมกันกำหนดยุทธศาสตร์และจัดทำ “แผนแม่บทแก้ไขปัญหาค่าเสียหายทรัพยากรป่าไม้ การบุกรุกที่ดินของรัฐ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน” (คำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ, 2557 : 3 ตอนพิเศษ 115 ง) ขึ้นเพื่อรองรับคำสั่งในเรื่องนี้ ซึ่งต่อมาแผนแม่บทป่าไม้ฯ นี้ได้รับการอนุมัติให้ผลบังคับใช้เมื่อต้นเดือนสิงหาคม 2557 แผนแม่บทป่าไม้ฯ ฉบับนี้ได้วางเป้าหมายรูปธรรมที่สำคัญ คือ การพิทักษ์รักษาพื้นที่ป่าไม้ให้มีสภาพป่าที่สมบูรณ์ให้ได้พื้นที่อย่างน้อย 40% ของพื้นที่ประเทศภายในระยะเวลา 10 ปี และกำหนดเป้าหมายการหยุดยั้งการตัดไม้ทำลายป่า และทวงคืนผืนป่าจากผู้บุกรุกครอบครองภายใน 1 ปี แม้ในคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติฉบับที่ 66/2557 จะระบุให้การดำเนินการใด ๆ ตามคำสั่งฉบับที่ 64/2557 จะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อประชาชนผู้ยากไร้ ผู้ที่มีรายได้น้อย และผู้ไร้ที่ดินทำกิน ซึ่งได้อาศัยอยู่ในพื้นที่เดิมนั้น ๆ ก่อนคำสั่งนี้มีผลบังคับใช้ หรือในตัวแผนแม่บทป่าไม้ฯ เอง ก็ระบุว่า การดำเนินการเรื่องนี้จะจัดลำดับความเร่งด่วนกับนายทุนหรือผู้บุกรุกป่าไม้รายใหญ่เป็นลำดับแรก แต่ปรากฏว่าการเข้าจับกุมดำเนินคดีและการเข้าไล่รื้อ ชุมชนที่เกิดขึ้นในหลายพื้นที่ทั่วประเทศ กล่าวได้ว่ามีแนวโน้มจะส่งผลกระทบต่อประชาชนที่ยากจนหรือผู้ไร้ที่ทำกินมากกว่านายทุน ผู้มีอิทธิพล หรือผู้ครอบครองที่ดินขนาดใหญ่ คำสั่งและแผนปฏิบัติงานดังกล่าว ถูกจัดทำขึ้นโดยขาดการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่าง ๆ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของประชาชนที่อาศัยหรือทำกินอยู่ในพื้นที่ป่าที่ได้รับผลกระทบโดยตรง นโยบายนี้ยังมีแนวโน้มจะนิยามปัญหาเรื่องการบุกรุกทำลายป่าจากมุมมองของ “ความมั่นคงของชาติ” เป็นหลัก มองปัญหาว่าการลดลงของพื้นที่ป่าไม้ในประเทศ เกิดจากการบุกรุกของชาวบ้าน นำไปสู่แนวทางการจัดการปัญหาด้วยการปราบปรามและใช้อำนาจอย่างเด็ดขาด (สถานการณ์สิทธิมนุษยชนในภาคอีสาน 18 เดือนหลังการรัฐประหาร, 2559 : ออนไลน์)

หากเป็นเช่นนี้แล้ว ปฏิบัติการทวงคืนผืนป่าแทนที่จะเป็นการแก้ไขปัญหาค่าเสียหายของทรัพยากรป่าไม้ กลับมีแนวโน้มนำไปสู่การสังคามความขัดแย้งและความรุนแรงในการจัดการที่ดินและป่าไม้ ตลอดจนทำให้ปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยทวีความรุนแรงจนถึงขั้นวิกฤตได้ในอนาคต ซึ่งหมู่บ้านจัดระเบียบ ตำบลหลุบเลา อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนคร ก็เป็นหนึ่งในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายทวงคืนผืนป่า โดยแรกเริ่มชาวบ้านหมู่บ้านจัดระเบียบ ตำบลหลุบเลา อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนคร เข้ามาอยู่อาศัยทำกินตั้งแต่สมัยปี 2518 เรื่อยมาจนถึงหมู่บ้านขึ้นเมื่อปี 2522 แม้ว่ารัฐบาลได้มีการออกกฎกระทรวง

ตามพระราชบัญญัติป่าสงวน ประกาศเขตป่าสงวนดงชมพูวน-ดงกระเซอ เมื่อ 22 พฤศจิกายน 2530 แต่ชาวบ้านก็อยู่อาศัยทำกินเรื่อยมา แต่เมื่อมีการบังคับใช้คำสั่ง คสช.ที่ 64/2557 และคำสั่ง 66/2557 ที่เกี่ยวกับการปราบปรามและหยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่า ก็ได้มีการดำเนินการอย่างเด็ดขาด ไม่มีการปรีชาหาหรือกับชุมชนที่อาจได้รับผลกระทบแต่อย่างใด (ความไม่เป็นธรรมที่บ้านจัดระเบียบ ตำบลหลุบเลา อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนคร ไล่ตัดยางชาวบ้านเพิ่ม ชาวบ้านถูกจับกุมข้อหาบุกรุกกระลอกที่สอง, 2559 : ออนไลน์)

สถานการณ์ดังกล่าว ทำให้ผู้ศึกษาวิจัยจึงสนใจและเห็นความสำคัญที่จะศึกษา นโยบาย คสช. ในช่วงปี 2557- 2560 ว่าละเมิดหรือไม่ละเมิดต่อหลักปฏิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนอย่างไรบ้าง และต้องการที่จะทราบด้วยว่าประชาชนที่ถูกละเมิดสิทธิ มีมุมมองอย่างไร โดยเน้นไปที่ ผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนในมิติทางด้านที่ดินและป่าไม้ เพื่อที่จะได้นำข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าดังกล่าว ไปพัฒนาและปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประกาศและคำสั่งของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ในช่วงปี 2557- 2560 ที่ละเมิดหลักปฏิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน
2. เพื่อศึกษามุมมองของประชาชนผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน ในมิติของสิทธิทางด้านที่ดินและป่าไม้ ของประชาชนในพื้นที่บ้านจัดระเบียบ ตำบลหลุบเลา อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษานโยบาย คสช. ในช่วงปี 2557-2560 ที่ละเมิดหลักปฏิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และเพื่อศึกษามุมมองของประชาชนผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน ในมิติของสิทธิทางด้านที่ดินและป่าไม้ ของประชาชนในพื้นที่บ้านจัดระเบียบ ตำบลหลุบเลา อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนคร โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการวิจัยเชิงเอกสารในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้ศึกษาวิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ประชาชนในพื้นที่บ้านจัดระเบียบ ตำบลหลุบเลา อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนคร โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 20 คน ดังนี้

- 1.1 ชาวบ้านผู้ถูกละเมิดสิทธิในมิติของที่ดินและป่าไม้ 10 คน
- 1.2 ผู้นำหมู่บ้าน 5 คน
- 1.3. นักพัฒนาเอกชน 5 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสัมภาษณ์แบบเชิงลึก โดยมีกรอบตามประเด็นที่ทำการศึกษา ซึ่งทำการสังเคราะห์จากกรอบแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบบสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกมีกรอบคำถามดังนี้

ประเด็นหัวข้อการสัมภาษณ์ คือ มุมมองของประชาชนผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน ในมิติของสิทธิทางด้านที่ดินและป่าไม้ ของประชาชนในพื้นที่บ้านจัดระเบียบ ตำบลหลุบเลา อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนคร ซึ่งแบ่งหัวข้อคำถามออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านผลกระทบจากนโยบายของรัฐบาล ด้านมุมมองของประชาชนว่านโยบายรัฐละเมิดหลักสิทธิมนุษยชนหรือไม่ และการปรับตัวของประชาชนเมื่อได้รับผลกระทบ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาวิจัยได้แบ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร (Review Data) และการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Data)

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร (Review Data) กล่าวคือ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประกาศและคำสั่งของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ และคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ละเมิดหลักสิทธิมนุษยชน และยังรวมถึงการศึกษาค้นคว้าผ่านสื่อออนไลน์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Data) ผู้ศึกษาวิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบตัวต่อตัวเพื่อเปิดเผยสิ่งจูงใจ ความเชื่อ ทศนคติของผู้ตอบ โดยเตรียมคำถามกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การนำข้อมูลที่ได้อ่านศึกษาอย่างละเอียด เพื่อให้เข้าใจข้อมูลที่ได้ในภาพรวม และพิจารณาประเด็นที่สำคัญ

4.2 นำข้อมูลที่ได้อ่านแยกเป็นกลุ่ม ๆ โดยนำข้อมูลที่มีความคล้ายคลึงกันมาอยู่ในกลุ่มเดียวกัน และมีกลุ่มย่อยแยกออกไปจากกลุ่มใหญ่

4.3 เขียนบรรยายสิ่งที่พบอย่างละเอียดชัดเจน โดยไม่มีการนำทฤษฎีไปควบคุมปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อแสดงความชัดเจนของปรากฏการณ์

สรุปผล

1. ประกาศและคำสั่งของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ในช่วงปี 2557-2560 มีหลายฉบับที่ละเมิดหลักปณิธานสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ทั้งเรื่องการควบคุมอำนาจการปกครองประเทศ การประกาศใช้กฎอัยการศึกทั่วราชอาณาจักร การห้ามออกนอกเคหสถาน การงดการถ่ายทอดออกอากาศของสถานีวิทยุกระจายเสียง การห้ามชุมนุมทางการเมือง การให้สถานศึกษาหยุดทำการ การให้อำนาจหน้าที่ของนายกรัฐมนตรีเป็นอำนาจหน้าที่ของหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ การสิ้นสุดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย การขอความร่วมมือจากสื่อสังคมออนไลน์ให้ระงับการเผยแพร่สื่อต่อต้านคณะรักษาความสงบแห่งชาติ การห้ามสร้างภาพขัดแย้งหรือต่อต้านการปฏิบัติงานของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ การห้ามบุคคลเดินทางออกนอกราชอาณาจักร การออกคำสั่งให้บุคคลมารายงานตัว การดูแลและสอดส่องการใช้สื่อสังคมออนไลน์ การให้วุฒิสภาสืบสวน การให้ความผิดบางเรื่องที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรม ไปอยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลทหาร การห้ามทำธุรกรรมทางการเงิน หรือการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินของบุคคล การออกนโยบายปราบปรามและหยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านที่ไม่ใช่ชาวนุท การยึดคืนพื้นที่ของประชาชนเพื่อนำพื้นที่ไปประกาศเป็นพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ

2. มุมมองของประชาชนผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน ในมิติของสิทธิทางด้านที่ดินและป่าไม้ ของประชาชนในพื้นที่บ้านจัดระเบียบ ตำบลหลุบเลา อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนคร

2.1 ผลกระทบจากนโยบายทางคืนผืนป่าด้านรายได้และทรัพย์สิน

เมื่อชาวบ้านถูกดำเนินคดี และมีประกาศห้ามเข้าใช้พื้นที่ที่เกิดข้อพิพาท ส่งผลให้ชาวบ้านขาดรายได้ และขาดอาชีพหลัก รายได้ไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน บางรายกู้ยืมหนี้ ธกส. มาเพื่อปลูกสวนยาง และยังใช้หนี้ไม่หมด แต่ถูกดำเนินคดีเสียก่อน และเมื่อชาวบ้านถูกดำเนินคดี ชาวบ้านก็ต้องไปขึ้นศาล ชาวบ้านต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่าย ทั้งค่าที่พัก ค่าอาหาร และค่าเดินทาง และการไปขึ้นศาลไม่ได้ไปเฉพาะในคดีของตนเองเท่านั้น เมื่อเพื่อน ๆ ร่วมชะตากรรม ต้องไปขึ้นศาล ชาวบ้านก็จะไปร่วมฟังคำพิพากษาและให้กำลังใจด้วย ช่วงนัดฟังคำพิพากษา ชาวบ้านต้องไปขึ้นศาลอาทิตย์ละหลายวัน บางครั้ง 3 วันติดต่อกัน ค่าใช้จ่ายมันก็เพิ่มขึ้น เมื่อรายได้ไม่เพียงพอ ชาวบ้านก็ออกเงินช่วยกัน ในการจ่ายค่ารถ

ไปขึ้นศาลของเพื่อนร่วมชะตากรรมแต่ละครั้ง และหลายครั้งเข้าเงินก็ไม่พอ ทำให้ชาวบ้านบางรายตัดสินใจยืมเงิน ธกส. และยืมหนี้รอรอบ เพื่อมาเป็นค่าใช้จ่ายในการขึ้นศาล และใช้ในชีวิตประจำวัน ตอนสิ้นสุดคดีชาวบ้านรายที่ต้องลงอาญา จะมีโทษปรับด้วย ต่ำสุดคือ 15,000 สูงสุดคือ 25,000 ค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ชาวบ้านต้องเป็นคนจ่ายเอง เป็นต้นเหตุที่ทำให้ชาวบ้าน ต้องกู้หนี้ยืมสินมาเพื่อจ่ายค่าปรับ

ช่วงประกาศยึดพื้นที่ เจ้าหน้าที่จากรัฐจะถือว่าทรัพย์สินที่อยู่ภายในพื้นที่ที่ถูกยึด ตกเป็นของรัฐทั้งหมด เจ้าหน้าที่เคยขึ้นมาตรวพื้นที่ และยึดเอาทรัพย์สินของชาวบ้านไป ทั้งมีดพร้า ก้อนน้ำ เนื้อแห้ง ไข่ไก่ นม รถขนน้ำ จอบ เสียม เป็กยาง รวมถึงรถจักรยานยนต์

สุดท้ายเมื่อผลคดีสิ้นสุดว่าชาวบ้านเป็นผู้บุกรุกพื้นที่ป่า เจ้าหน้าที่รัฐยังได้รุกเข้าตัดสวนยางพาราของชาวบ้าน จำนวน 4 แปลง เนื้อที่ประมาณ 93 ไร่ และยึดพื้นที่ทั้ง 4 แปลงไป โดยนำต้นกล้าไม้ มาปลูกใส่แทนและมีการปลูกต้นกล้าไม้ ใส่สวนมันสำปะหลังของชาวบ้านที่ยังเก็บผลผลิตยังไม่หมด โดยไถต้นมันสำปะหลังของชาวบ้านทิ้ง และปลูกต้นกล้าไม้ใส่แทน เพื่อเป็นการยึดคืนพื้นที่อีก

2.2 ผลกระทบจากนโยบายทางคืนผืนป่าด้านสภาพทางจิตใจ

ชาวบ้านรู้สึกตกใจและเสียใจมากที่ถูกหลอกให้เซ็นเอกสารยอมรับว่าบุกรุกป่า ทั้งที่ตอนแรกเจ้าหน้าที่แจ้งว่าเป็นการลงชื่อเพื่อออกเอกสารสิทธิ์ที่ดินทำกิน หลังจากเซ็นเอกสารไม่นาน เจ้าหน้าที่ก็มาตัดป้ายประกาศห้ามเข้าพื้นที่ แต่ชาวบ้านบางคนก็ต้องเข้าไปกรีดยางเหมือนเดิม เพราะสวนยางเป็นรายได้หลักของครอบครัว ถ้าไม่เข้าไปทำชาวบ้านก็ไม่มีรายได้ จากส่วนอื่นเลย การเข้าไปกรีดยางก็ลำบาก ต้องหลบเจ้าหน้าที่ กลัวเจ้าหน้าที่ขึ้นมาเจอ แล้วจะโดนคดีซ้ำสองอีก ชาวบ้านรู้สึก หวาดระแวงอยู่ตลอดเวลา แต่ก็มีชาวบ้านบางรายไม่กล้าเข้าไปกรีดยางที่สวนของตนเองอีก ต้องหนีไปทำงานที่จังหวัดอื่น

หลังจากชาวบ้านโดนแจ้งข้อหาคดีบุกรุกป่าชาวบ้านมีสภาพจิตใจที่ย่ำแย่ สาเหตุมาจากการคิดมากเรื่องคดี มีทั้งครอบครัวที่สามีตรอมใจตาย ครอบครัวที่ภรรยาเสียชีวิต ครอบครัวที่ทั้งพ่อและแม่ติดคุกและต่อมาไม่นานยายก็เสียชีวิตลง เพราะคิดมาก และย่ำแย่มาเสียจากไปอีก ทำให้ลูกชายรับไม่ได้ จนกลายเป็นคนเสียสติต้องได้เข้ารับการรักษากับจิตแพทย์ ครอบครัวที่ภรรยา พ่อตาและแม่ยาย ติดคุกทั้ง 3 คน และมีหลายครอบครัวที่ตกอยู่ในสภาวะซึมเศร้าไม่ต่างกัน

2.3 ผลกระทบจากนโยบายทางคืนผืนป่าด้านอำนาจทางสังคม

นโยบายทางคืนผืนป่า เป็นนโยบายที่ต้องการจัดการกับนายทุนผู้บุกรุกป่า แต่ในทางปฏิบัติกลับเป็นชาวบ้าน ที่ได้รับผลกระทบแทน มีทั้งการหลอกว่าจะออกโฉนดที่ดินให้ ให้ชาวบ้านเซ็นเอกสารเปล่า และนำเอกสารนั้นไปทำสำนวนว่า ชาวบ้านเซ็นเอกสารเพื่อยินยอมรับความผิดว่าบุกรุกป่า และยังมีหลอกให้ไปถ่ายรูปยืนแปลงแสดงความเป็นเจ้าของพื้นที่ แล้วเจ้าหน้าที่รัฐก็นำมาเป็นหลักฐานในการยืนยันการบุกรุก

เมื่อคดีสิ้นสุดได้มีการรุกเข้ามาตัดต้นยางของชาวบ้าน โดยชาวบ้านเสนอหนังสือ ที่มีคำสั่งเรื่อง ให้ชะลอ การดำเนินการเรื่องคดีบุกรุกป่าไว้ก่อน แต่เจ้าหน้าที่รัฐไม่ให้ความสนใจเลยแม้แต่น้อย

2.4 มุมมองของประชาชนต่อนโยบายของรัฐบาล คสช.

นโยบายของรัฐบาล คสช. เป็นนโยบายที่ละเมิดหลักสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะนโยบายทางคืนผืนป่า เพราะมีการยึดคืนพื้นที่ของชาวบ้านที่ยังอยู่ในกรณีพิพาท และผลคดียังไม่สิ้นสุด ทำให้ชาวบ้านในหลายพื้นที่ได้รับผลกระทบ และนโยบายอื่น ๆ ของรัฐบาล คสช. หลายข้อก็ละเมิดหลักสิทธิมนุษยชนเช่นกัน

2.5 การปรับตัวของชาวบ้านหลังถูกดำเนินคดีข้อหาบุกรุกป่า

เมื่อชาวบ้านถูกดำเนินคดีข้อหาบุกรุกพื้นที่ป่า และมีประกาศห้ามเข้าพื้นที่ ชาวบ้านหลายครอบครัวไร้ทางออก จำเป็นต้องลบลอบเข้าไปกรีดยางในสวนของตัวเองที่ถูกยึดคืน เพราะอาชีพกรีดยางเป็นอาชีพหลักของครอบครัว เป็นรายได้หลัก คือ แอบเข้าไปกรีดยางทำสวน โดยหลบเจ้าหน้าที่ เพื่อหลีกเลี่ยงการปะทะเมื่อเห็น หรือได้ยินเสียงเจ้าหน้าที่มา ก็จะรีบออกจาก พื้นที่ทันที และบางครอบครัวก็ต้องออกไปทำงานรับจ้างที่ต่างจังหวัด

2.6 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ชาวบ้านต้องการให้มีการตรวจสอบที่ดินจากสภาพความเป็นจริง ว่าเป็นนายทุนจริงหรือไม่ ก่อนดำเนินการคดีกับชาวบ้าน และต้องการให้เจ้าหน้าที่รัฐ เข้าไปตรวจสอบสวนที่มีขนาดใหญ่ของนายทุนด้วย

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัย นโยบายของรัฐบาล คสช. กับการละเมิดสิทธิมนุษยชน และมุมมองของประชาชน บ้านจัดระเบียบ ตำบลหลุบเลา อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนคร กรณีศึกษาข้อพิพาทด้านสิทธิที่ดินและป่าไม้ อภิปรายผลได้ดังนี้

1. ประกาศและคำสั่งของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ในช่วงปี 2557-2560 ที่ละเมิดหลักปณิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

ประกาศและคำสั่งของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ในช่วงปี 2557-2560 มีหลายฉบับที่ละเมิดหลักปณิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ทั้งด้านสิทธิความเท่าเทียม สิทธิความเสมอภาพ สิทธิในการมีชีวิต สิทธิการไม่ถูกคุมขังโดยพลการ สิทธิความเป็นส่วนตัว สิทธิในการครอบครองทรัพย์สิน สิทธิในการมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ เสรีภาพในการชุมนุมอย่างสันติ เสรีภาพในการเดินทาง รวมทั้งเสรีภาพในการแสดงออก

2. มุมมองของประชาชนผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน ในมิติของสิทธิทางด้านที่ดินและป่าไม้ ของประชาชนในพื้นที่บ้านจัดระเบียบ ตำบลหลุบเลา อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนคร

2.1 ผลกระทบจากนโยบายทวงคืนผืนป่า ด้านรายได้และทรัพย์สิน

ในส่วนของผลกระทบด้านรายได้ คือ ชาวบ้านขาดรายได้ เนื่องจากมีประกาศห้ามเข้าใช้พื้นที่ และชาวบ้านยังต้องแบกรับภาระด้านค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปขึ้นศาล เนื่องจากมีการขึ้นศาลทุกอาทิตย์ อาทิตย์ละหลายวัน การเดินทางก็มีค่าใช้จ่าย ทั้งค่ารถ ค่าอาหาร เมื่อค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ชาวบ้านบางรายต้องกู้ยืมเงินเพื่อมาเป็นค่าใช้จ่ายดังกล่าว และหลังจากสิ้นสุดคดี ยังมีทั้งชาวบ้านที่ถูกจำคุก และชาวบ้านที่รอลงอาญาและเสียค่าปรับ ในส่วนของการเสียค่าปรับ ชาวบ้านหลายรายต้องไปกู้ยืมเงินเพื่อมาจ่ายค่าปรับ ทำให้เป็นหนี้

ในส่วนของผลกระทบด้านทรัพย์สิน ในช่วงที่เจ้าหน้าที่รัฐติดประกาศห้ามเข้าพื้นที่ เจ้าหน้าที่ได้เข้าไปยึดทรัพย์สินในสวนของชาวบ้าน ทั้งมีดพร้า ก้อนน้ำ เนื้อแห้ง ไข่ไก่ นม รถขนน้ำ จอบ เสียม ปิกียาง รวมถึงรถจักรยานยนต์ และเมื่อคดีสิ้นสุดยังมีการรุกเข้าตัดต้นยางของชาวบ้าน จำนวน 4 แปลง เนื้อที่ประมาณ 93 ไร่ ซึ่งสอดคล้องกับคำนิยามความยากจนของ อังคนา จงภักกลาง (2553 : 8) ว่าความขาดแคลนความไม่เพียงพอทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งมีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่สังคมวางไว้หรือการมีรายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการดำรงชีวิตทำให้สภาพความเป็นอยู่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานกำหนดไว้ และเป็นสภาวะที่ไม่พอกิน ไม่มีที่ทำกิน ป่วย สุขภาพไม่ดี มีหนี้ หรือความขัดสนด้วยโอกาส ขาดแคลนปัจจัยสี่มาเพื่อดำรงชีวิตและยากจนทางวัฒนธรรม โดยพิจารณาจากสภาพทางจิตใจ ปัญหาสุขภาพ สาธารณสุข ระดับการศึกษา ค่านิยม ความเชื่อ ทศนคติหรือท่าทีและรายได้ รายจ่าย การกระจายรายได้ ทรัพย์สิน หนี้สิน การมีบริการขั้นพื้นฐาน มาตรฐานชีวิต การมีทางเลือก มีสิทธิ์ มีเสียง และมีโอกาสในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเองและครอบครัวเป็นเครื่องชี้วัดของความยากจนได้ ซึ่งสอดคล้องกับคำนิยามของ สมชัย จิตสุชน และคณะ (2550 : 11) ซึ่งให้ความหมายของความยากจนไว้ว่า ความยากจนเป็นสภาวะที่ “ไม่มีกิน หรือไม่พอกิน รายได้น้อย ไม่มีที่ทำกิน มีหนี้ ป่วย สุขภาพไม่ดี หรือพิการ

2.2 ผลกระทบจากนโยบายทวงคืนผืนป่าด้านสภาพทางจิตใจ

สภาพจิตใจของชาวบ้านหลังจากถูกดำเนินคดีข้อหาบุกรุกป่า พุกรายอยู่ในสภาพแย่ แม้ทั้งครอบครัวที่สามีตรอมใจตาย ครอบครัวที่ภรรยาเสียชีวิต ครอบครัวที่ทั้งพ่อและแม่ติดคุกและต่อมาไม่นานยายก็เสียชีวิตลงเพราะคิดมาก และยายก็ยังมาเสียจากไปอีก ทำให้ลูกชายรับไม่ได้ จนกลายเป็นคนเสียสติต้องได้เข้ารับการรักษากับจิตแพทย์ ครอบครัวที่ภรรยา พ่อตา และแม่ยาย ติดคุกทั้ง 3 คน และอีกหลายครอบครัวก็ตกอยู่ในสภาวะซึมเศร้าไม่ต่างกัน (อมร ศรีคำ, 2561 : สัมภาษณ์)

2.3 ผลกระทบจากนโยบายทวงคืนผืนป่าด้านอำนาจทางสังคม

ชาวบ้านถูกดำเนินคดีข้อหาบุกรุกป่า โดยเจ้าหน้าที่รัฐหลอกว่าจะออกเอกสารสิทธิที่ดินทำกินให้ และให้เซ็นเอกสารเปล่า โดยชาวบ้านไม่รู้เลยว่า การเซ็นเอกสารเปล่านั้นจะเป็นการเซ็นยอมรับว่าตนเองบุกรุกป่า และยังมีกรหลอกให้ไปถ่ายรูปยืนยันแปลงแสดงความเป็นเจ้าของพื้นที่ แล้วเจ้าหน้าที่รัฐก็นำมาเป็นหลักฐานในการยืนยันการบุกรุก และต่อมาชาวบ้านก็ถูกแจ้งดำเนินคดีข้อหาบุกรุกป่า และมีการติดประกาศห้ามเข้าใช้พื้นที่ และเมื่อสิ้นสุดผลคดียังมีการรุกเข้าตัดสวนยางของชาวบ้านอีก สถานการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าว ชาวบ้านไร้อำนาจต่อรองใด ๆ ทำได้เพียงปล่อยให้ไปไปตามชะตากรรม (ชัย ทองดีนอก, 2561 : สัมภาษณ์)

2.4 มุมมองของประชาชนต่อนโยบายของรัฐบาล คสช.

นโยบายของรัฐบาล คสช. ละเมิดหลักสิทธิมนุษยชนหลายข้อ เนื่องจากรัฐบาล คสช. มีกฎหมายมาตรา 44 ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีอำนาจเด็ดขาด สามารถใช้กฎหมาย มาตรา 44 ในการออกคำสั่งเกี่ยวกับเรื่องใดก็ได้ นอกจากนี้ การไม่ปฏิบัติตามคำสั่งยังถือว่าเป็นความผิด และยังมีคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 64/2557 เรื่อง การปราบปรามและหยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ ที่ดำเนินการกับผู้บุกรุกป่า โดยได้มีคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 66/2557 เรื่อง เพิ่มเติมหน่วยงานสำหรับการปราบปราม หยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้และนโยบายการปฏิบัติงานเป็นการชั่วคราวในสถานการณ์ปัจจุบัน ว่าเป็นการกระทำตามคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 64/2557 เรื่อง การปราบปรามและหยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ ที่ดำเนินการกับผู้บุกรุกป่า จะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อประชาชนผู้ยากไร้ ผู้มีรายได้น้อย และผู้ไร้ที่ดินทำกิน แต่ในทางปฏิบัติชาวบ้านคนจนผู้มีรายได้น้อย กลับถูกขับไล่ให้ออกจากพื้นที่และถูกดำเนินคดี และเข้าไปยึดทรัพย์สินของชาวบ้าน การกระทำดังกล่าว ถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนทางด้านสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง

2.5 การปรับตัวของชาวบ้านหลังถูกดำเนินคดีข้อหาบุกรุกป่า

หลังจากที่เจ้าหน้าที่รัฐเข้ายึดคืนพื้นที่ ห้ามไม่ให้ชาวบ้านเขาไปทำกินในพื้นที่ และดำเนินคดีกับชาวบ้าน ชาวบ้านจึงเกิดความลำบากอย่างหนัก โดยเฉพาะเรื่องรายได้ เพราะรายได้หลักมาจากพื้นที่ที่เป็นข้อพิพาทดังกล่าว ทำให้ชาวบ้านบางรายต้องลักลอบเข้าไปในพื้นที่เพื่อทำกินต่อไป โดยใช้วิธีการหลบหลีกเจ้าหน้าที่ เมื่อมีเจ้าหน้าที่เข้ามาตรวจพื้นที่ ชาวบ้านจะออกจากพื้นที่ทันที เพื่อไม่ให้เจ้าหน้าที่เห็น เนื่องจากชาวบ้านกลัวถูกดำเนินคดีเป็นครั้งที่สอง และมีชาวบ้านบางรายไม่กล้าเข้าไปในพื้นที่อีกเลย ต้องเปลี่ยนอาชีพจากเจ้าของสวนยางไปรับจ้างทั่วไปแทน และบางรายก็อาศัยเงินจากลูกหลานที่ออกไปทำงานต่างจังหวัดส่งกลับมาให้ใช้ เนื่องจากตนเองไม่มีรายได้จากสวนยางอีกต่อไป (ทองอินทร์ มาตราข, 2561 : สัมภาษณ์)

2.6 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

การปฏิบัติตามคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 64/2557 เรื่อง การปราบปรามและหยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งในคำสั่งระบุว่า ให้จัดการกับนายทุน แต่ในทางปฏิบัติรัฐกลับเข้าจัดการดำเนินคดีกับชาวบ้านผู้มีพื้นที่ครอบครองเพียงไม่กี่ไร่เท่านั้น ในส่วนของนายทุนผู้ถือครองที่ดินจำนวนมาก กลับไม่ถูกดำเนินการแต่อย่างใด ชาวบ้านจึงเกิดความคับข้องใจว่า เหตุใดนายทุนผู้ถือครองที่ดินจำนวนมากจึงไม่ถูกดำเนินคดี และต้องการให้เจ้าหน้าที่เข้าไปตรวจสอบนายทุนผู้ถือครองที่ดินจำนวนมากดังกล่าวด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 การรัฐประหารควรมีระยะเวลาที่เหมาะสม ควรรีบเร่งให้สถานการณ์บ้านเมืองสู่สภาวะปกติโดยเร็ว และควรมีการจัดการเลือกตั้งเพื่อไม่ให้เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนนานเกินไป

1.2 สิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งที่ไม่ควรถูกละเมิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิและเสรีภาพในการดำเนินชีวิต รัฐบาลควรนำความคิดเห็นของประชาชนไปพิจารณาในการบริหารประเทศ เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของคนในประเทศมากที่สุด

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาผลกระทบของการรัฐประหารต่อภาพลักษณ์ของประเทศ เพื่อให้ทราบว่าการรัฐประหารผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของประเทศหรือไม่อย่างไร

2.2 ควรมีการศึกษาถึงสาเหตุของการรัฐประหาร เพื่อให้ทราบว่าเหตุใดรัฐประหารจึงเกิดขึ้นและหาแนวทางแก้ไขเพื่อไม่ให้เกิดการรัฐประหารอีก

เอกสารอ้างอิง

ชัย ทองดินอก. (12 กันยายน 2561). สัมภาษณ์. ชาวบ้านจัดระเบียบ.

ทองอินทร์ มาตรฐาน. (12 กันยายน 2561). สัมภาษณ์. ชาวบ้านจัดระเบียบ.

ราชกิจจานุเบกษา. (2557). คำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 64/2557 เรื่อง การปราบปรามและหยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้. เล่มที่ 131. ตอนพิเศษ 115 ง. หน้า 3.

สมชัย จิตสุชน, เจริญจิต โพธิ์ทอง และ จิราภรณ์ แผลงประพันธ์. (2550). การกระจายรายได้ความยากจน : ปัญหาและแนวทางแก้ไข. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

อมร ศรีคำ. (3 สิงหาคม 2561). สัมภาษณ์. ชาวบ้านจัดระเบียบ.

อังคณา จงภักกลาง. (2553). ปัญหาการนำนโยบายการแก้ไขความยากจนไปปฏิบัติในองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตตำบลข้าสู่ จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

Thai Lawyers for Human Rights. (2559). สถานการณ์สิทธิมนุษยชนในภาคอีสาน 18 เดือนหลังการรัฐประหาร. สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2561, จาก https://tlhr2014.wordpress.com/2016/01/10/18months_ne_report

Voice From Thais. (2559). ความไม่เป็นธรรมที่บ้านจัดระเบียบ ต.หลุบเลา อ. ภูพาน จ.สกลนคร ไล่ตักขี้ขี้ชาวบ้านเพิ่ม ชาวบ้านถูกจับกุมข้อหาบุกรุกกระลอกที่สอง. สืบค้นเมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2561, จาก <https://voicefromthais.wordpress.com/2016>